

dr Adam Jakuszewicz

Instytut Prawa i Ekonomii Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

„ZNACZĄCY USZCZERBEK” JAKO WARUNEK DOPUSZCZALNOŚCI SKARGI DO EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA

„SIGNIFICANT DAMAGE” AS A CONDITION OF THE ADMISSIBILITY OF A COMPLAINT TO THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Wprowadzenie

Zgodnie z art. 35 ust. 3 lit. b Europejskiej konwencji praw człowieka i podstawowych wolności (dalej: Konwencja) Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: Trybunał) uznaje skargę za niedopuszczalną, jeżeli „skarżący nie doznał znaczącego uszczerbku, chyba że poszanowanie praw człowieka w rozumieniu niniejszej konwencji i jej protokołów wymaga rozpatrzenia przedmiotu skargi oraz pod warunkiem, że żadna sprawa, która nie została należycie rozpatrzona przez sąd krajowy, nie może być odrzucona na tej podstawie”¹. Wymóg znaczącego uszczerbku sprowadza się do tego, że naruszenie prawa, choć rzeczywiste z czysto prawnego punktu widzenia, powinno przekroczyć pewien minimalny próg dotkliwości, by uzasadnić rozpatrzenie skargi przez sąd międzynarodowy. Nie spełniają tego wymogu naruszenia o charakterze czysto formalnym, które nie wpływają w sposób istotny na sytuację osobistą bądź majątkową skarżącego. Przesłanka znaczącego uszczerbku powinna więc stać się „wskazówką dla ewentualnych skarżących, aby dobrze się zastanowili i rozważyli, czy zostali na tyle poważnie pokrzywdzeni, aby ich sprawą musiała się zająć instancja europejska. Jeśli nie wezmą tego pod uwagę, muszą się liczyć z odrzuceniem skargi”².

¹ Zgodnie z art. 5 Protokołu dodatkowego nr 15 z art. 35 ust. 3 pkt b zostały usunięte słowa „oraz pod warunkiem, że żadna sprawa, która nie została należycie rozpatrzona przez sąd krajowy, nie może być odrzucona na tej podstawie”. Protokół wejdzie w życie po ratyfikowaniu go przez wszystkie strony Konwencji. Obecnie nie ratyfikowały go jeszcze Bośnia i Hercegowina, Grecja oraz Włochy.

² M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2017, s. 112.

Przywołany przepis został włączony do Konwencji na mocy Protokołu Nr 14, którego celem było usprawnienie prac Trybunału, obciążonego coraz większą liczbą skarg, poprzez stworzenie mechanizmów pozwalających na zakończenie w krótszym czasie postępowań w sprawach skarg *prima facie* kwalifikujących się jako niedopuszczalne. Intencją twórców Protokołu było stworzenie warunków, w których Trybunał miałby możliwość poświęcenia większej uwagi skargom wymagającym bardziej szczegółowej, a zarazem czasochłonnej analizy³, zwłaszcza takim, w których pojawiają się kwestie doniosłe dla ochrony istotnych interesów jednostki oraz problemy natury ogólnej związane z występowaniem w danym państwie nieprawidłowości systemowych prowadzących do poważnych naruszeń praw człowieka⁴.

Kwestia spełniania przez skarżącego wymogu znaczącego uszczerbku może być badana przez Trybunał zarówno z własnej inicjatywy, jak i przy rozpatrywaniu zastrzeżenia wstępnego, wniesionego przez pozwane państwa, przy czym dokonując oceny tej kwestii, Trybunał dysponuje szerokim marginesem swobody. Wynika to stąd, że pojęcie „znaczącego uszczerbku” jest pojęciem niedookreślonym, ocennym, a przez to wymagającym doprecyzowania w orzecznictwie⁵. Na takim stanowisku stanął także Trybunał, stwierdzając, że pojęcie znaczącego uszczerbku jest „otwarte na interpretację i daje Trybunałowi pewną dodatkową swobodę, którą przewidują także pozostałe przesłanki dopuszczalności skargi. Zdaniem Trybunału pojęcia te, jak wiele innych występujących w Konwencji, nie poddają się wyczerpującej definicji. Wysokie Umawiające się Strony oczekują więc od Trybunału ustalenia obiektywnych kryteriów stosowania nowej zasady poprzez stopniowy rozwój orzecznictwa”⁶. Włączenie do mechanizmu Konwencji przesłanki znaczącego uszczerbku przy jednoczesnym przyznaniu Trybunałowi znacznej swobody przy dokonywaniu oceny jej spełnienia stanowi w istocie krok na drodze ku stopniowemu i wymagającemu czasu przekształceniu Trybunału w sąd quasi-konstytucyjny, wydający tzw. wyroki-zasady⁷, co może jednak rodzić wątpliwości na tle zagwarantowania indywidualnego prawa do skargi.

Mimo że ocena stopnia dolegliwości naruszenia danego prawa lub wolności w dużej mierze ma charakter względny i zależy od specyfiki rozpatrywanej sprawy⁸, Trybunał wypracował w swym orzecznictwie pewne kryteria natury ogólnej, pozwalające na, przynajmniej przybliżone, zidentyfikowanie rodzajów (potencjalnych) na-

³ Y. Metin, „*De Minimis non Curat*” in the *European Court of Human Rights Practice: New Admissibility Criterion of Protocol No. 14*, „Human Rights” 2012, December, Volume II, Issue 2, s. 25.

⁴ K. Holy, „*Significant Disadvantage*” Suffered by the Applicant As the New Admissibility Criterion in the Proceedings Before the European Court of Human Rights – Necessary Development or too Far-reaching Restriction on the Access to Court, „Silesian Journal of Legal Studies” 2012, p. 21.

⁵ Y. Metin, *De Minimis...*, s. 21.

⁶ Decyzja ETPC z 1.7.2010 r. w sprawie *Korolew przeciwko Rosji*, skarga nr 25551/05, s. 4. *Notabene* zgodnie z art. 20 ust. 2 Protokołu Nr 14 przez pierwsze dwa lata jego obowiązywania skargi mogły być odrzucane w oparciu o przesłankę znaczącego uszczerbku wyłącznie przez izby Trybunału oraz Wielką Izbę. Przyjęcie tego rozwiązania miało na celu dokonanie konkretyzacji owej przesłanki poprzez wypracowanie w orzecznictwie kierunków jej wykładni, zanim zacznie być ona stosowana przez pojedynczych sędziów, których decyzje nie będą publikowane.

⁷ D. Kwapisz, *Pojęcie znaczącego uszczerbku jako nowej przesłanki wniesienia skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2012, nr 3, s. 103.

⁸ A. Pazura, *Uwagi na temat przesłanek skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, Nr 3 (19), s. 189.

ruszeń Konwencji, jakie powodują jedynie nieznaczący uszczerbek dla skarżącego i przez to nie kwalifikują się do zbadania przez Trybunał. Dokonując oceny stopnia owego uszczerbku, Trybunał uwzględnia zarówno subiektywne odczucia skarżącego (*perceptions of the applicant*), jak i obiektywny przedmiot danego sporu (*what is objectively at stake in a particular case*)⁹. Istotny jest przy tym „charakter praw wchodzących w grę, wpływ naruszenia na korzystanie z określonego prawa i/lub skutki, jakie naruszenie to wywiera na osobistą sytuację skarżącego. W ocenie tych skutków Trybunał uwzględnia w szczególności przedmiot sporu w postępowaniu krajowym oraz jego wynik”¹⁰. Analiza zastosowania powyższych kryteriów w oparciu o reprezentatywne orzecznictwo Trybunału dotyczące stosowania przesłanki znaczącego uszczerbku stanowi cel poniższych rozważań, przy czym szczególny nacisk zostanie położony na omówienie skarg wniesionych do Trybunału przeciwko Polsce. Ze względu na ramy niniejszego opracowania poza zakresem rozważań pozostanie natomiast szczegółowa analiza klauzul zabezpieczających, czyli przesłanek, których spełnienie wiąże się z obowiązkiem zbadania skargi przez Trybunał mimo jej błędnego charakteru. Ponadto przedmiotem analizy autora będzie kwestia zasadności wprowadzenia przesłanki znaczącego uszczerbku do systemu Konwencji z uwzględnieniem skutków jej stosowania w zakresie korzystania z prawa do skargi.

Uszczerbek o charakterze finansowym

Najbardziej mierzalnym kryterium uwzględnianym przez Trybunał przy stosowaniu przesłanki znaczącego uszczerbku jest rozmiar straty finansowej. W orzecznictwie utrwalił się przy tym pogląd, że co do zasady przesłanka ta nie jest spełniona, jeżeli szkoda, jakiej doznał skarżący, opiewa na sumę niższą niż 500 euro¹¹. Wskazana kwota ma jednak charakter wyłącznie orientacyjny i choć może być dla potencjalnych skarżących pewną wskazówką, nie należy jej interpretować w sposób rygorystyczny, niedopuszczający wyjątków¹². „Trybunał jest wszak świadomy, że rozmiar szkody finansowej (*impact of a pecuniary loss*) nie może być mierzony w sposób abstrakcyjny, ponieważ nawet niewielka strata finansowa może być istotna w świetle specyficznej sytuacji danej osoby oraz sytuacji ekonomicznej kraju lub regionu, w którym osoba ta

⁹ *Korolev przeciwko Rosji*, s. 4.

¹⁰ Decyzja ETPC z 30.8.2011 r. w sprawie *Giusti przeciwko Włochom*, skarga nr 13175/03, § 34.

¹¹ European Court of Human Rights, *Practical Guide on Admissibility Criteria*, b.m.w. 2018, s. 65, https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf [18.1.2019]. „Rekordowo” niski uszczerbek finansowy był przedmiotem sprawy *Korolev przeciwko Rosji*, dotyczącej nieskutecznej egzekucji wyroku, na mocy którego skarżącemu przyznano zwrot kosztów sądowych w wysokości około 0,5 euro. Badając skargę, Trybunał stwierdził, iż „jest zaskoczony drobnym, niemalże pomijalnym, rozmiarem uszczerbku finansowego, który skłonił skarżącego do złożenia skargi do Trybunału. Nawet przy należytych uwzględnieniu różnych okoliczności ekonomicznych Trybunał uważa ponad wszelką wątpliwość, że drobna suma będąca przedmiotem niniejszej sprawy ma dla skarżącego minimalne znaczenie”; *Korolev przeciwko Rosji*, s. 4.

¹² A. Morawa, *The European Court of Human Rights' Rejection of Petitions where the Applicant Has Not Suffered a Significant Disadvantage: A Discussion of Desirable and Undesirable Efforts to Safeguard the Operability of the Court*, „Transnational Legal Issues” 2012, September, Issue 1, vol. 1, s. 12.

zamieszkuje”¹³. Tak więc oprócz konkretnej kwoty stanowiącej uszczerbek finansowy skarżącego Trybunał bierze pod uwagę kontekst, w którym ów uszczerbek miał miejsce¹⁴. W celu wykazania znaczącego interesu finansowego nie wystarczy jednak ogólne stwierdzenie skarżącego, że osiąga on skromne dochody czy też że nie przekraczają one minimum socjalnego w danym kraju. Jeżeli bowiem skarżący nie przytoczy przekonujących argumentów odwołujących się do jego szczególnej sytuacji osobistej, Trybunał orzeknie, iż z uwagi na obiektywnie niewielką kwotę, którą skarżący stracił wskutek naruszenia Konwencji, nie doznał on znaczącego uszczerbku¹⁵.

W sprawie *Piętka przeciwko Polsce*¹⁶ rozstrzygającym kryterium przyjętym przez Trybunał przy dokonywaniu oceny, czy skarżący doznał znaczącego uszczerbku, była wysokość osiąganych przez niego dochodów. Skarżący, wspólnie ze swoim partnerem w spółce cywilnej, wytoczył powództwo cywilne o zasądzenie kwoty około 238 000 zł. Wraz z wniesieniem pozwu skarżący złożył wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. Sąd doręczył pozew pozwanej przed wydaniem postanowienia o zwolnieniu od kosztów sądowych, co stanowiło naruszenie przepisów procesowych. Pozwana, zakładając, iż nie ma przeszkód do wszczęcia postępowania, poniosła koszty zastępstwa procesowego. Następnie sąd odrzucił wniosek powodów o zwolnienie od kosztów sądowych, w związku z czym wycofali oni pozew. Mimo to skarżący i współpowód zostali zobowiązani do pokrycia w całości kosztów procesu poniesionych przez pozwaną. Wobec powyższego skarżący złożył powództwo przeciwko Skarbowi Państwa o odszkodowanie za niezgodne z prawem działanie władz publicznych, które zostało oddalone z powodu braku adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą a działaniem sądu.

Przed Trybunałem skarżący podnosił, że nakaz pokrycia kosztów procesu poniesionych przez stronę przeciwną stanowi naruszenie prawa do rzetelnego procesu sądowego, gwarantowanego w art. 6 Konwencji. Rząd argumentował, że skarżący nie doznał znaczącego uszczerbku w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. b Konwencji, ponieważ złożył wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, mimo że jego sytuacja finansowa umożliwiała mu ich pokrycie i ostatecznie opłacił koszty procesu poniesione przez pozwaną zgodnie z nakazem sądu. Badając zarzut rządu, Trybunał wziął pod uwagę znaczną wartość przedmiotu sporu oraz fakt, że kwota, do zapłaty której skarżący został zobowiązany, wynosiła około 120% jego miesięcznych zarobków, co stanowiło znaczny wpływ na jego sytuację finansową. Zastrzeżenie rządu, że skarżący nie poniósł znaczącego uszczerbku w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. b Konwencji, zostało więc oddalone¹⁷.

Powyższe orzeczenie warto skonstrastować z decyzją Trybunału w sprawie *Fernandez przeciwko Francji*, w której Trybunał orzekł, że nałożenie na skarżącą, będącą sędzią w administracyjnym sądzie apelacyjnym, grzywny w wysokości 135 euro

¹³ Na przykład: Decyzja ETPC z 14.6.2011 r. w sprawie *Burov przeciwko Mołdawii*, skarga nr. 38875/03, § 29; Decyzja ETPC z 22.1.2011 r. w sprawie *Gaftoniuc przeciwko Rumunii*, skarga nr 30934/05, § 33.

¹⁴ B. Rainey, E. Wicks, C. Ovey, Jacobs, White and Ovey. *The European Convention on Human Rights*, Oxford 2017, 7. wydanie, s. 44.

¹⁵ Decyzja ETPC z 13.3.2012 r. w sprawie *Shefer przeciwko Rosji*, skarga nr. 45175/04, § 21.

¹⁶ Wyrok ETPC z 16.10.2012 r. skarga nr 34216/07.

¹⁷ *Piętka przeciwko Polsce*, § 38 i n.

za prowadzenie pojazdu z niedozwoloną prędkością nie stanowiło dla niej znaczącego uszczerbku majątkowego¹⁸.

Instruktywnym przykładem orzeczeń, w których Trybunał, badając kwestię spełnienia przesłanki znaczącego uszczerbku, oprócz sytuacji majątkowej skarżącego uwzględnił także jego szczególną sytuację osobistą, jest sprawa *Siemaszko i Olszyński przeciwko Polsce*¹⁹. Skarżący w latach 2000–2012 odbywali karę pozbawienia wolności, przy czym podejmowali w tym czasie pracę zarobkową. Zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami Kodeksu karnego wykonawczego połowa ich wynagrodzenia była kierowana na specjalne książeczki oszczędnościowe (tzw. fundusz akumulacyjny). Zgromadzone w ten sposób środki miały być wypłacone skarżącym w momencie opuszczenia przez nich zakładu karnego. Roczna stopa oprocentowania tych książeczek wynosiła 0,1%, a więc znacznie poniżej średniego poziomu inflacji w Polsce i, jak twierdzili skarżący, była najniższa na rynku usług bankowych. Skarżący wielokrotnie domagali się od władz zakładu karnego umożliwienia im oszczędzania pieniędzy na korzystniej oprocentowanych rachunkach bankowych, jednak w myśl obowiązujących przepisów nie było to możliwe. W związku z tym skarżący wnieśli skargę do Trybunału, w której zarzucili naruszenie prawa do poszanowania mienia, gwarantowanego w art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji.

Pozwany rząd podniósł m.in. zarzut znaczącego uszczerbku, twierdząc, że celem zaskarżonego środka nie było pozbawienie skarżących ich mienia, lecz jedynie uniemożliwienie korzystania z niego w czasie odbywania kary pozbawienia wolności. Na poparcie tego twierdzenia rząd przedstawił argument, że z wyjątkiem środków stanowiących fundusz akumulacyjny, który zresztą nie mógł przekraczać wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, skarżący mieli możliwość swobodnego dysponowania zarobionymi pieniędzmi. Ingerencja w ich prawo do poszanowania miała więc charakter jedynie minimalny. Co więcej, skarżący nie tylko nie doznali uszczerbku, lecz wręcz uzyskali przychód z oszczędności zgromadzonych na książeczkach. Zdaniem rządu należy także uwzględnić, że w relewantnym okresie oprocentowanie książeczek oszczędnościowych podlegało znacznym wahanom, przede wszystkim z powodu kryzysu finansowego. Wreszcie rząd uważa, że rozpatrzenie skargi nie jest wymagane ze względu na poszanowanie praw człowieka, ponieważ w wyniku zmiany właściwych przepisów wprowadzonej w 2012 r. umożliwiono osobom osadzonym zakładanie rachunków bankowych w dowolnie wybranym banku. Kwestia podniesiona w niniejszej sprawie ma więc znaczenie wyłącznie historyczne.

Skarżący Marek Siemaszko ustalił, że szkoda, której doznał z powodu kwestionowanego środka, wynosi 95 EUR. Kwota ta została obliczona na podstawie zastosowania do środków zgromadzonych na jego książeczce oprocentowania w wysokości 3,5%, tj. średniego rocznego oprocentowania książeczek według Narodowego Banku Polskiego w okresie od 2004 do 2010 r. Ponadto skarżący zauważył, że ze względu

¹⁸ Decyzja ETPC z 17.1.2012 r. w sprawie *Fernandez przeciwko Francji*, skarga nr. 65421/10, s. 5; zob. także podobna decyzja w sprawie *Rineck przeciwko Francji* z 19.10.2010 r., skarga nr 18774/09, w której Trybunał uznał, że nałożenie na adwokata mandatu drogowego w wysokości 150 euro oraz jednego punktu karnego nie stanowi dla niego znacznego uszczerbku.

¹⁹ Wyrok ETPC z 13.9.2016 r. w sprawie *Siemaszko i Olszyński przeciwko Polsce*, skargi nr 60975/08 i 35410/09.

na jego niekorzystną sytuację finansową spowodowaną długotrwałym pozbawieniem wolności i brakiem ofert pracy w zakładzie karnym wymieniona wyżej kwota – choć niewielka – stanowiła dla niego pewną stratę przychodów. Oświadczył, że nie dość, iż nie dysponował żadnymi dochodami, to jeszcze zastosowano wobec niego środek skutkujący szkodą finansową, której doznawał przez ponad jedenaście lat²⁰.

Trybunał stanął na stanowisku, że w niniejszej sprawie zarzut braku spełnienia przesłanki znaczącego uszczerbku wchodzi w zakres meritum sprawy, dlatego należy go rozpatrzyć nie na etapie badania dopuszczalności skargi, lecz w trakcie badania zgodności kwestionowanego środka z zasadą proporcjonalności. Analizując tę kwestię, Trybunał zgodził się ze stanowiskiem rządu, że ingerencja władz miała na celu ochronę uzasadnionego interesu skarżących, polegającego na umożliwieniu pokrycia przez nich niezbędnych wydatków związanych z mającym nastąpić zwolnieniem z zakładu karnego. Za uprawniony cel funkcjonowania funduszu akumulacyjnego Trybunał uznał także ochronę interesu podatników, którzy ponosiliby nieuzasadnione obciążenia finansowe, gdyby znaczna liczba osób zwalnianych z zakładu karnego zwracałaby się do władz o przyznanie pomocy finansowej. Kwestia ta ma szczególne znaczenie, gdy weźmie się pod uwagę, że liczba osób osadzonych w polskich zakładach karnych jest stosunkowo duża²¹.

Stwierdziwszy, że ingerencja władz krajowych posiadała uzasadniony i zgodny z interesem ogółu cel, jakim jest ochrona praw skarżących oraz praw innych osób, Trybunał przystąpił do zbadania, czy wskutek zastosowanego środka skarżący doznali znaczącego uszczerbku. Rozpatrując tę kwestię, Trybunał zauważył, że mimo iż szkoda finansowa, jakiej doznali skarżący, wydaje się nieznaczna, szkody pieniężnej nie należy mierzyć w sposób abstrakcyjny. Nawet bowiem niewielka szkoda materialna może być znaczna z uwagi na szczególną sytuację danej osoby oraz koniunkturę gospodarczą kraju lub regionu jej zamieszkiwania. Środek będący przedmiotem badania Trybunału w niniejszej sprawie dotknął skarżących w momencie, gdy już znajdowali się w niepewnej sytuacji ekonomicznej z powodu długiego okresu kary i braku ofert pracy w zakładzie karnym. Chociaż więc uszczerbek, jakiego doznali skarżący, był stosunkowo niewielki, należy wziąć pod uwagę, że ze względu na ich trudną sytuację ekonomiczną zastosowany środek mógł oddziaływać na ich życie osobiste²².

Wracając do oceny ingerencji władz w prawo do poszanowania mienia skarżących w świetle zasady proporcjonalności, Trybunał wziął pod uwagę, że ustawodawca polski z własnej inicjatywy zmienił przepis przewidujący zakaz otwierania przez osadzonych kont bankowych, co pokazuje, że zaskarżony środek nie był niezbędny do osiągnięcia uzasadnionego celu. W związku z tym Trybunał oddalił zarzut rządu dotyczący braku istotnego uszczerbku doznanego przez skarżących i orzekł, że doszło do naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.

²⁰ *Siemaszko i Olszyński przeciwko Polsce*, §§ 58–64.

²¹ *Siemaszko i Olszyński przeciwko Polsce*, § 82.

²² *Siemaszko i Olszyński przeciwko Polsce*, § 87 i n.

Brak wpływu zarzucanego naruszenia Konwencji na sytuację procesową skarżącego

Najwięcej spraw, w których Trybunał badał kwestię dopuszczalności skargi w świetle przesłanki znaczącego uszczerbku, dotyczy zarzutów naruszenia przez władze krajowe prawa do rzetelnego procesu. Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Trybunał uznaje, iż przesłanka ta nie została spełniona, o ile naruszenie art. 6 Konwencji ma jedynie charakter formalny w tym sensie, że nie miało wpływu na ogólną sytuację procesową skarżącego, a zwłaszcza na wynik postępowania przed sądami krajowymi w jego sprawie.

Przykładem sprawy tego rodzaju jest wyrok w sprawie *Kiril Zlatkov Nikolov przeciwko Francji*²³, dotyczącej zarzutu dyskryminacji w korzystaniu przez skarżącego z prawa do rzetelnego procesu. Zgodnie z obowiązującym wówczas prawem krajowym istniał ogólny obowiązek sporządzania przez sędziego śledczego nagrań video z przesłuchania oskarżonego, chyba że zarzucany czyn stanowił przestępstwo zorganizowane (*organised crime*), akt terroryzmu, a także gdy popełnienie przestępstwa skutkowało powstaniem zagrożenia dla podstawowych interesów państwa. Ponieważ czyn zarzucony skarżącemu (udział w międzynarodowej prostytucji) był kwalifikowany jako przestępstwo zorganizowane, nagranie video jego przesłuchania nie zostało sporządzone. Na wniosek skarżącego przepis regulujący obowiązek sporządzania ww. nagrań został uznany za niezgodny z konstytucyjną zasadą równości. Ponieważ jednak orzeczenie Rady Konstytucyjnej miało skutek od daty jego opublikowania, nie wpływało na sytuację prawną skarżącego.

Rozpoznając skargę, Trybunał ustalił, iż w świetle okoliczności sprawy brak podstaw do twierdzenia, że niesporządzenie nagrania w sprawie skarżącego miało negatywne skutki dla korzystania przez niego z prawa do rzetelnego procesu. W związku z tym uznał, że skarżący nie doznał znaczącego uszczerbku w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. b Konwencji. Ponadto, biorąc pod uwagę decyzję Rady Konstytucyjnej, Trybunał stwierdził, że badanie przedmiotu skargi nie jest konieczne ze względu na poszanowanie praw człowieka. Orzeczenie to pokazuje, że dla Trybunału rozstrzygające znaczenie ma okoliczność, iż na poziomie krajowym podobne naruszenia nie będą się więcej powtarzać, nie jest zaś istotne, czy podobne sprawy były już przez Trybunał rozpoznawane²⁴.

Za niedopuszczalną z powodu braku znaczącego uszczerbku Trybunał uznał także skargę w sprawie *Liga Portuguesa de Futebol Profissional przeciwko Portugalii*²⁵, dotyczącą kwestii niewiszczzonego podatku w wysokości około 20 milionów euro. Skarżący zarzucał władzom naruszenie prawa do rzetelnego procesu, ponieważ nie została mu doręczona pisemna opinia prokuratora, wskutek czego nie mógł on w sposób pełny uczestniczyć w prowadzonym przeciwko niemu postępowaniu. Trybunał nie podzielił tego argumentu, wskazując na fakt, że opinia ta nie była obszerna i nie zostały w niej podnie-

²³ Wyrok ETPC z 10.11.2016 r. w sprawie *Kiril Zlatkov Nikolov przeciwko Francji*, skargi nr 70474/11 oraz 68038/12.

²⁴ Council of Europe, *Overview of the Court's case-law in 2016*, Oisterwijk 2017, <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis/overview> [27.09.2018 r.].

²⁵ Decyzja ETPC z 3.4.2012 r. w sprawie *Liga Portuguesa de Futebol Profissional przeciwko Portugalii*, skarga nr 49639/09.

sione żadne nowe kwestie, do których skarżący mógłby się odnieść w toku postępowania. Ponadto na opinię nie powołał się sąd krajowy, wydając decyzję w jego sprawie²⁶.

Podobnie Trybunał argumentował w dwóch sprawach przeciwko Czechom²⁷, dotyczących odmowy przez czeski trybunał konstytucyjny zakomunikowania skarżącym treści stanowiska sądów cywilnych i Sądu Najwyższego w sprawie wniesienia przez nich skarg konstytucyjnych. Badając kwestię znaczącego uszczerbku w obu tych sprawach, Trybunał podkreślił, że w porównaniu z wcześniej wydanymi wyrokami sądy w swoich uwagach nie przedstawiły żadnych dodatkowych argumentów, których by skarżący nie znali. Nie wynikało też, aby czeski trybunał konstytucyjny opierał się na nich w swoich wyrokach. Tak więc skargi konstytucyjne zostałyby mimo wszystko oddalone. Ponadto skarżący nie wskazali, jakie nowe argumenty chcieli podnieść w celu uzupełnienia argumentów zawartych już w skargach konstytucyjnych. Trybunał uznał więc, że nie doznali oni znaczącego uszczerbku w korzystaniu ze swego prawa do właściwego udziału w postępowaniu przed trybunałem konstytucyjnym.

Uszczerbek o charakterze niepieniężnym oraz tak zwana „kwestia zasad”

Pojęcie znaczącego uszczerbku w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. b Konwencji nie ogranicza się wyłącznie do straty finansowej, lecz obejmuje swoim zakresem także „ogólny interes skarżącego w popieraniu skargi”²⁸, a więc aspekt niepieniężny. Sprawa może mieć bowiem dla skarżącego znaczenie subiektywne i z tego powodu decyduje się on na wniesienie skargi do Trybunału.

W sprawie *Galović przeciwko Chorwacji*²⁹ skarżąca podniosła zarzut, że wskutek długotrwałego postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (6 lat i 2 miesiące), dotyczącego zgodności z prawem orzeczenia eksmisji z zajmowanego przez nią mieszkania, doszło do naruszenia jej prawa do rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie. Trybunał przyznał, że w świetle kryteriów uwzględnianych przy ustalaniu, czy w danym przypadku postępowanie przed sądami krajowymi było przewlekłe (stopień skomplikowania sprawy, zachowanie skarżącego oraz władz, charakter przedmiotu sporu, a także znaczenie sprawy dla skarżącego), okres, w ciągu którego skarżąca pozostawała w stanie niepewności co do jej praw i obowiązków, może rodzić problemy na tle art. 6 ust. 1 Konwencji. Niemniej jednak stwierdził, że długość postępowania przyniosła skarżącej korzyść, ponieważ Trybunał Konstytucyjny odroczył wykonanie nakazu eksmisji do czasu rozpatrzenia wniesionej przez nią skargi konstytucyjnej, zaś fakt, że skarżąca mogła zajmować mieszkanie przez kolejne 6 lat, skompensował lub przynajmniej znacznie zmniejszył szkodę, jakiej doznała wskutek przewlekłości postępowania w jej sprawie. W konsekwencji Trybunał uznał, że skarżąca nie doznała znaczącego uszczerbku z powodu nierozpoznania jej skargi konstytucyjnej w rozsądnym terminie³⁰.

²⁶ *Liga Portuguesa de Futebol Profissional przeciwko Portugalii*, § 38 i n.

²⁷ Decyzja ETPC z 14.12.2010 r. w sprawie *Holub przeciwko Republice Czeskiej*, skarga nr 24880/05; Decyzja ETPC z 8.2.2011 r. w sprawie *Bratři Zátkové A.S. przeciwko Republice Czeskiej*, skarga nr 20862/06.

²⁸ Decyzja ETPC z 13.3.2012 r. w sprawie *Shefer przeciwko Rosji*, skarga nr 45175/04, § 21.

²⁹ Decyzja ETPC z 5.3.2013 r. w sprawie *Galović przeciwko Chorwacji*, skarga nr 54388/09.

³⁰ *Galović przeciwko Chorwacji*, §§ 70–71, 74.

Przytoczone stanowisko Trybunału trudno zaakceptować. Choćby nakaz eksmisji skarżącej nie został wykonany i przez kolejne sześć lat mogła ona korzystać z dotychczasowego mieszkania, to jednak przez długi czas pozostawała w stanie niepewności co do przysługujących jej uprawnień. Biorąc pod uwagę, że prawo do poszanowania domu ma dla jednostki szczególnie znaczenie, czego wyrazem jest objęcie go ochroną na podstawie art. 8 ust. 1 Konwencji, należałoby raczej uznać, że w omawianej sprawie przesłanka znaczącego uszczerbku została spełniona.

Decyzja w sprawie *Mura przeciwko Polsce*³¹ dotyczyła zarzutu naruszenia przez władze wolności wypowiedzi. Skarżący wysyłał listy do swojej żony, która była tymczasowo aresztowana w związku z toczącym się przeciwko niej postępowaniem karnym. Mając świadomość, że korespondencja będzie poddana cenzurze, zamieszczał w niej obraźliwe treści dotyczące prokuratora prowadzącego śledztwo, niekiedy kierowane bezpośrednio pod jego adresem. W związku z tym został skazany za zniewagę na karę grzywny w wysokości 500 zł oraz zwrot kosztów procesu w kwocie 900 zł. Dla sądów krajowych szczególnie istotny był fakt, że skarżący miał pełną świadomość, że jego listy trafią do prokuratora oraz że treści w nich zawarte przekraczały granice dopuszczalnej krytyki.

Trybunał podkreślił, że rozstrzygnięcie kwestii, czy skarżący odniósł znaczący uszczerbek, uzależnione jest od kontekstu danej sprawy, przy uwzględnieniu zarówno subiektywnych odczuć skarżącego, jak i obiektywnego stopnia dolegliwości wymierzonych sankcji. Przenosząc tę zasadę na grunt niniejszej sprawy, Trybunał uznał, że skazanie skarżącego miało dla niego duże znaczenie subiektywne, nie dopatrzył się jednak żadnych negatywnych skutków skazania na jego życie prywatne i zawodowe, zwłaszcza że wysokość nałożonych na skarżącego ciężarów finansowych (łącznie 1 400,00 zł) nie była znaczna³². Ponadto Trybunał zauważył, że sam przedmiot skargi nie był szczególnie istotny, w tym sensie, iż nie można twierdzić, jakoby skarżący uczestniczył w debacie prowadzonej w interesie publicznym. Wręcz przeciwnie, został on skazany za znieważenie prokuratora jako osoby prywatnej, sąd krajowy rozstrzygnął więc wyłącznie o sporze pomiędzy dwiema jednostkami. Wreszcie: sprawa skarżącego została w sposób należyty rozpatrzona przez niezawisły sąd, a skarżący miał możliwość zaprezentowania swoich argumentów w ramach prowadzonego postępowania. Trybunał uznał więc, że w zakresie art. 10 skarga jest niedopuszczalna z uwagi na brak znaczącego uszczerbku³³.

Kwestia oceny subiektywnego znaczenia sprawy dla skarżącego pojawiła się także w sprawie *Shefer przeciwko Rosji*³⁴. Na rzecz skarżącej zasądzono odszkodowanie w wysokości równowartości 34 euro. Komornik nie podjął jednak czynności egzekucyjnych z powodu wadliwości nakazu egzekucyjnego (brak wzmianki o miejscu urodzenia oraz miejscu pracy zobowiązanego). Sąd apelacyjny utrzymał w mocy orzeczenie, na mocy którego skarżąca uzyskała prawo do odszkodowania, uchylił jednak tytuł egzekucyjny. Ponieważ skarżąca zaniechała ponownego przedłożenia tytułu egzekucyjnego, orzeczenie to nie zostało wykonane. Po siedmiu latach na wniosek skarżącej sąd dokonał indeksacji należnej sumy, w wyniku której kwota do zapłaty wzrosła do wysokości 64 euro.

³¹ Decyzja ETPC z 9.5.2016 r. w sprawie *Mura przeciwko Polsce*, skarga nr 42442/08.

³² *Mura przeciwko Polsce*, §§ 25–27.

³³ *Mura przeciwko Polsce*, § 28 i n.

³⁴ *Shefer przeciwko Rosji*.

Trybunał stwierdził, iż nie wyklucza, że skarżącej, aby złożyć skargę do Trybunału, może być motywowana jej subiektywną percepcją wagi rzekomo poniesionej straty. Nie ma wszak żadnej wątpliwości, że w pewnych okolicznościach sprawa, która w innym przypadku byłaby nieistotna, może stać się dla skarżącego fundamentalną kwestią zasad (*question of principle*). W niniejszej sprawie rozstrzygające dla Trybunału było jednak to, że skarżąca nie przedłożyła poprawionego nakazu egzekucyjnego przez ponad siedem lat. Dokonanie tej czynności było zaś jedynym sposobem spowodowania wykonania wyroku i skarżąca powinna była mieć tego świadomość. Ponadto Trybunał podkreślił, że dla celów dopuszczalności skargi w oparciu o przesłankę znaczącego uszczerbku interes skarżącego nie może ograniczać się do subiektywnych percepcji i sentymentów, lecz musi zostać uzewnętrzniony przynajmniej poprzez podjęcie próby zastosowania rozsądnych środków zmierzających do osiągnięcia pożądanego rezultatu. Mimo twierdzenia skarżącej, że sprawa ma dla niej istotne znaczenie, jej zachowanie wskazuje na oczywisty brak istotnego interesu w korzystnym dla niej wyniku postępowania.

Trybunał nie dopatrył się znaczącego uszczerbku także w sprawie *Zwinkels przeciwko Holandii*, w której jedyną ingerencją w prawo do poszanowania domu na podstawie art. 8 Konwencji było nieuprawnione wejście inspektorów pracy do garażu skarżącego. Trybunał, oddalając skargę, stwierdził, że ingerencja władz miała „nie więcej niż minimalny skutek”, jeśli chodzi o prawo skarżącego do domu lub życia prywatnego. Ponadto skarżący nie wykazał, że przeszukanie spowodowało dla niego jakąkolwiek niedogodność, czy też że „w jakiś sposób dotknęło go osobiście”³⁵.

Odmienne Trybunał orzekł natomiast w sprawie *Vartic przeciwko Rumunii*³⁶, dotyczącej m.in. naruszenia przez władze więzienia art. 9 Konwencji wskutek niezapewnienia skarżącemu diety wegetariańskiej, przestrzeganie której było jego obowiązkiem religijnym. Trybunał podkreślił, że skarżący przywiązywał do tej kwestii dużą wagę, o czym świadczy fakt, iż wielokrotnie kierował stosowne prośby do władz więzienia, gdy zaś spotkał się z odmową, odwoływał się do sądów krajowych. „W odniesieniu do przedmiotu sprawy Trybunał ustalił, że charakter zagadnień podniesionych przez skarżącego czyni z nich istotną kwestię zasad”³⁷. Uszczerbku, jakiego doznał skarżący, nie można wprawdzie ujmować w kategoriach finansowych, istotne jest jednak, że zarzucone naruszenie nie było jednorazowe, lecz miało charakter trwały³⁸.

Powyższe orzeczenie pozwala przypuszczać, że gdyby naruszenie było jednorazowe lub krótkotrwałe, Trybunał byłby skłonny uznać, iż przesłanka znaczącego uszczerbku nie została spełniona. W sprawach dotyczących ustalenia, czy skarżący doznał znaczącego uszczerbku wskutek naruszenia jego prawa do wolności religii, Trybunał bierze pod uwagę nie tylko czas trwania owego naruszenia, lecz przede wszystkim wagę danej praktyki religijnej dla skarżącego. Znaczenie uszczerbku dla skarżącego powinno być jednak oceniane nie tylko w oparciu o jego zachowanie, jak miało to miejsce w niniejszej sprawie, lecz także na podstawie kryteriów obiektywnych, w tym zwłaszcza ustalenia, czy dana praktyka na gruncie doktryny religijnej wyznawanej przez skarżącego ma charakter obligatoryjny czy opcjonalny.

³⁵ Decyzja ETPC z 9.10.2012 r. w sprawie *Zwinkels przeciwko Holandii*, skarga nr 16593/10, § 26.

³⁶ Wyrok ETPC z 17.12.2013 r. w sprawie *Vartic przeciwko Rumunii*, skarga nr 14150/08.

³⁷ *Vartic przeciwko Rumunii*, § 39.

³⁸ *Vartic przeciwko Rumunii*, § 40.

Sprawa *Giuran przeciwko Rumunii*³⁹ dotyczyła zarzutu naruszenia prawa do rzetelnego procesu oraz prawa do poszanowania własności wskutek unieważnienia wyroku skazującego za kradzież z mieszkania skarżącego, na mocy którego zostało mu przyznane odszkodowanie w wysokości ok. 350 euro za skradzione przedmioty. Wskazany wyrok został uchylony w procedurze nadzwyczajnej wszczętej przez prokuratora generalnego Rumunii z powodu naruszenia przez sąd zasady domniemania niewinności, gdyż skazanie nastąpiło na podstawie nieprzekonywujących dowodów. Rząd argumentował, że utrata przez skarżącego prawa do odszkodowania w następstwie uchylecia korzystnego dla niego orzeczenia nie może być postrzegana jako znaczący uszczerbek w rozumieniu Konwencji. Rozpatrując tę kwestię, Trybunał wziął pod uwagę, że skarżący jest emerytem oraz że – mimo iż żadna ze stron postępowania nie przedłożyła informacji na temat jego sytuacji finansowej – według rumuńskiego Departamentu ds. Emerytur i Ubezpieczeń Społecznych przeciętna emerytura wynosiła około 50 euro⁴⁰. Ponadto Trybunał zauważył, że postępowanie krajowe, którego ocena stanowi przedmiot skargi, miało na celu odzyskanie przedmiotów skradzionych z mieszkania skarżącego. Z tego względu, oprócz interesu majątkowego związanego z wartością skradzionych przedmiotów oraz przypisywanej im przez skarżącego wartości emocjonalnej, w grę wchodzi także istotne kwestie zasad, mianowicie ochrona prawa skarżącego do poszanowania własności oraz prawa do poszanowania domu. W świetle tych okoliczności zarzut rządu został oddalony⁴¹.

Przykładem sprawy, w której Trybunał uznał, iż skarga ma istotne znaczenie dla skarżącego ze względu na jego ogólną sytuację, jest także wyrok w sprawie *Luchaninova przeciwko Ukrainie*⁴², dotyczący skazania skarżącej na karę grzywny w wysokości ok. 10 euro za kradzież etykietek o wartości 0,09 euro dokonanej w miejscu pracy. Skarżąca zarzucała władzom krajowym naruszenie art. 6 Konwencji, argumentując, że nie miała możliwości przygotowania obrony oraz ustanowienia obrońcy z wyboru, a także że postępowanie przeciwko niej było prowadzone z naruszeniem zasady jawności. Trybunał, badając z własnej inicjatywy kwestię, czy skarżąca doznała znaczącego uszczerbku, stwierdził, że wynik postępowania karnego, które, jej zdaniem, prowadzone było z naruszeniem prawa oraz w sposób nieuczciwy, miał szczególnie negatywny skutek na jej życie zawodowe. Skazanie skarżącej stanowiło bowiem podstawę zwolnienia jej z pracy, zaś sądy cywilne oddaliły jej powództwo o przywrócenie do pracy, opierając się na ustaleniach dokonanych przez sądy karne⁴³.

Podobnie w przedstawionym już orzeczeniu w sprawie *Siemaszko i Olszyński przeciwko Polsce* Trybunał uznał, że, abstrahując od finansowego aspektu sprawy, wiąże się ona z kwestią zasadniczą dotyczącą ustalenia, czy ramy prawne ustanowione przez władze polskie w zakresie zarządzania środkami pieniężnymi skazanych są zgodne z prawem do poszanowania mienia⁴⁴.

³⁹ Wyrok ETPC z 21.06.2011 r. w sprawie *Giuran przeciwko Rumunii*, skarga nr 24360/04.

⁴⁰ *Giuran przeciwko Rumunii*, § 21.

⁴¹ *Giuran przeciwko Rumunii*, § 22.

⁴² Wyrok ETPC z 9.6.2011 r. w sprawie *Luchaninova przeciwko Ukrainie*, skarga nr 16347/02.

⁴³ *Luchaninova przeciwko Ukrainie*, § 49.

⁴⁴ *Siemaszko i Olszyński przeciwko Polsce*, § 85.

Sprawa *Korolev przeciwko Rosji* dotyczyła nieskutecznej egzekucji wyroku sądowego, na mocy którego skarżącemu przyznano zwrot kosztów sądowych w wysokości około 0,5 euro, poniesionych w związku z wytoczeniem przez niego powództwa przeciwko kierownikowi urzędu paszportowego z powodu odmowy udostępnienia mu wglądu do dokumentów w jego sprawie. Z materiałów przedłożonych Trybunałowi nie wynikało jednak, czy mimo uwzględnienia powództwa przez sąd krajowy skarżący ów dostęp uzyskał. Trybunał podkreślił, iż jest świadomy, że dokonując ustaleń, czy skarżący doznał znaczącego uszczerbku, finansowy aspekt sprawy nie jest jedynym elementem, który należy brać pod uwagę. Naruszenie Konwencji może bowiem dotyczyć istotnych kwestii zasad i w ten sposób spowodować znaczący uszczerbek, który nie rzuca na majątkowe interesy skarżącego. W niniejszej sprawie kwestia tego rodzaju pojawiłaby się w sytuacji, gdyby przedmiotem skargi była odmowa udzielenia skarżącemu dostępu do akt jego sprawy. Skarżący jednak nie występował o wykonanie tej części wyroku, lecz ograniczył swoje roszczenia wyłącznie do kwestii majątkowych. Z tego względu Trybunał nie dopatrywał się ograniczeń prawa dostępu do dokumentów, którego realizacja była głównym celem postępowania przed sądami krajowymi. Ponadto Trybunał przyznał, iż można by przyjąć, że obstawanie skarżącego przy domaganiu się zapłaty kwoty około 0,5 euro mogło być motywowane jego subiektywnym postrzeganiem tego uprawnienia jako istotnej kwestii zasad. Okoliczność ta, choć relewantna, nie jest jednak wystarczająca, aby można było twierdzić, że skarżący doznał znaczącego uszczerbku. Jego subiektywne odczucia odnośnie do skutków rzekomego naruszenia Konwencji muszą bowiem znajdować uzasadnienie w oparciu o racje obiektywne⁴⁵.

Skarżący w sprawie *Jancev przeciwko Bylej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii*⁴⁶ twierdził, że brak publicznego ogłoszenia orzeczenia, w którym sąd nakazał zburzenie wzniesionego przez niego muru, stanowił naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji. Skarżący zbudował ów mur z naruszeniem prawa, zagrządzając w ten sposób sąsiadowi dostęp do jego nieruchomości. Trybunał uznał, że nakaz zburzenia muru był konsekwencją bezprawnego zachowania skarżącego i nie pociągał za sobą znacznej finansowej czy też osobistej szkody. W świetle prawa krajowego skarżący nie był osobą poszkodowaną, lecz raczej sprawcą szkody. Z tego powodu Trybunał uznał, że w postępowaniu przed sądami krajowymi nie wyniknęła żadna kwestia, która miałaby dla skarżącego znaczenie subiektywne.

Natura prawa będącego przedmiotem skargi

Jednym z kryteriów stosowanych przez Trybunał przy ustalaniu, czy skarżący doznał znaczącego uszczerbku, jest natura naruszonego prawa. W doktrynie sformułowano pogląd, że nie jest możliwe odrzucenie skargi w oparciu o przesłankę znaczącego uszczerbku, w przypadku gdy jej przedmiotem jest zarzut naruszenia prawa niepodlega-

⁴⁵ *Korolev przeciwko Rosji*, s. 4.

⁴⁶ Decyzja ETPC z 4.10.2011 r. w sprawie *Jancev przeciwko Bylej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii*, skarga nr 18716/09.

jącego uchyleniu ma podstawie art. 15 Konwencji⁴⁷, a nawet w przypadku, gdy skarga dotyczy naruszenia prawa, które nie zostało opatrzone klauzulą limitacyjną, zwłaszcza art. 5 i art. 6 Konwencji⁴⁸. Z orzecznictwa Trybunału wynika jednak, że przesłanka znaczącego uszczerbku, przynajmniej co do zasady, znajduje zastosowanie w odniesieniu do wszystkich praw i wolności gwarantowanych w Konwencji i jej protokołach dodatkowych.

Sprawa *Sylka przeciwko Polsce*⁴⁹ dotyczyła zarzutu naruszenia wolności wypowiedzi wskutek skazania skarżącego za znieważenie funkcjonariusza Policji. Skarżący został zatrzymany przez Policję z powodu niezapięcia pasów bezpieczeństwa. W trakcie rozmowy z policjantami oświadczył on, że funkcjonariusze nie mogli wiedzieć, iż prowadzi samochód bez zapiętych pasów, że powinni skupić się na ściganiu prawdziwych przestępców oraz że „nie będzie się zniżał do ich poziomu”. Za użycie tego sformułowania skarżący został uznany winnym popełnienia przestępstwa znieważenia funkcjonariusza publicznego i skazany na karę grzywny w kwocie 900 zł. Ponadto skarżący został zobowiązany do zapłaty 2500 zł na cel społeczny oraz 290 zł kosztów postępowania. Sąd drugiej instancji podtrzymał ustalenia faktyczne sądu rejonowego, stwierdzając, iż wypowiedź skarżącego miała charakter obraźliwy i nie można jej potraktować jako uzasadnionej krytyki zachowania funkcjonariuszy. Sąd uznał jednak, że słowa skarżącego były jedynie „umiarkowanie obraźliwe”, w związku z czym warunkowo umorzył postępowanie oraz zasądził od niego świadczenie pieniężne w kwocie 500 zł na cel społeczny.

Trybunał, badając przesłankę znacznego uszczerbku, zauważył, że wymóg ten odnosi się wprawdzie do wszystkich praw i wolności gwarantowanych w Konwencji i protokołach dodatkowych, przy jego stosowaniu w konkretnej sprawie należy jednak uwzględnić wagę naruszonego prawa. Odnosząc tę zasadę do przedmiotu rozpoznawanej skargi, Trybunał przypomniał, że wolność wypowiedzi jest prawem najwyższej wagi jako jeden z kluczowych fundamentów rozwoju demokratycznego społeczeństwa, a także jako zasadniczy warunek samorealizacji jednostki. Z tego względu stosowanie przesłanki znaczącego uszczerbku w sprawach dotyczących naruszenia tej wolności wymaga szczególnie wnikliwego zbadania skargi, w tym uwzględnienia okoliczności takich jak wkład wypowiedzi do debaty publicznej oraz zaangażowanie mediów⁵⁰.

Rozpatrując skargę Trybunał zauważył, że warunkowe umorzenie postępowania oznaczało wprawdzie uznanie, że skarżący zarzucany mu czyn popełnił, jednak nie został on zań skazany. Sąd krajowy wziął bowiem pod uwagę okoliczności łagodzące, zwłaszcza nieznaczny stopień winy skarżącego, niewielką szkodliwość społeczną popełnionego czynu oraz fakt, że inkryminowana wypowiedź miała charakter jedynie „umiarkowanie obraźliwy”⁵¹. Ponadto, zdaniem Trybunału, skarżący nie wykazał, iż poniósł jakieś negatywne konsekwencje z powodu zamieszczenia informacji o umorzeniu postępowania w Krajowym Rejestrze Karnym. Zgodnie z obowiązującymi przepi-

⁴⁷ A Buyse, *Significantly insignificant? The Life in the Margins of the Admissibility Criterion in Article 35 § 3 (b) ECHR*, <https://ssrn.com/abstract=2244283> [01.02.2019 r.].

⁴⁸ B. Rainey, E. Wicks, C. Ovey, *Jacobs...*, s. 43.

⁴⁹ Decyzja ETPC z 3.6.2014 r. w sprawie *Sylka przeciwko Polsce*, skarga nr 19219/07.

⁵⁰ *Sylka przeciwko Polsce*, § 28, zob. także: *Mura przeciwko Polsce*, § 22.

⁵¹ *Sylka przeciwko Polsce*, § 31.

sami informacja ta została zresztą usunięta po upływie 18 miesięcy. Także finansowych konsekwencji postępowania nie można uznać za szczególnie dolegliwe dla skarżącego, był on bowiem przedsiębiorcą, zaś łączna suma do zapłacenia była niewielka (150 euro)⁵².

Istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia omawianej skargi miała także okoliczność, że sprawa była wynikiem jedynie niefortunnej utarczki słownej bez żadnych szerszych implikacji albo podtekstów wiążących się z interesem publicznym, mogących rodzić realne kwestie na tle art. 10 Konwencji, zwłaszcza że przestępstwo znieważenia funkcjonariusza publicznego występuje w wielu porządkach prawnych państw członkowskich Rady Europy. Wobec tego Trybunał uznał, że obiektywna analiza sytuacji skarżącego nie potwierdza jego subiektywnego przekonania o doznaniu znaczącego uszczerbku⁵³.

Warto odnotować, że wyrok w sprawie *Sylka przeciwko Polsce* spotkał się z krytyką Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, która w imieniu skarżącego złożyła skargę do Komitetu Praw Człowieka ONZ w ramach procedury przewidzianej (Pierwszym) Protokołem fakultatywnym do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych. Fundacja zarzuciła władzom naruszenie prawa do swobodnego wyrażania opinii, które wszak obejmuje prawo do wyrażania uzasadnionej krytyki wobec organów władzy publicznej. Zdaniem Fundacji prowadzenie postępowań karnych w sprawach takich jak sprawa skarżącego może skutecznie zniechęcać obywateli do wyrażania krytyki w stosunku do przedstawicieli władz publicznych z obawy przed potencjalnymi konsekwencjami prawnymi i majątkowymi. Fundacja zwróciła także uwagę na fakt, że wskutek krytyki funkcjonariuszy wyrażonej przez skarżącego jego dane osobowe przez półtora roku znajdowały się w Krajowym Rejestrze Karnym⁵⁴.

Przykładem sprawy dotyczącej wolności wypowiedzi, w której Trybunał uznał, iż przesłanka znaczącego uszczerbku została spełniona, jest sprawa *Eon przeciwko Francji*⁵⁵. Skarżący, w momencie, gdy blisko niego przechodził orszak prezydencki, rozwinął transparent z napisem: „Spadaj, żałosny kretynie”⁵⁶. W związku z tym został skazany za obrazę głowy państwa na karę grzywny w wysokości 30 euro. Rząd argumentował, że skarżący nie doznał znaczącego uszczerbku, zwłaszcza w aspekcie finansowym, ponieważ nałożona na niego grzywna została zawieszona, wobec czego nie będzie on musiał jej uiszczać, o ile ponownie nie popełni podobnego przestępstwa.

Trybunał zgodził się ze stanowiskiem rządu, że zasądzona grzywna była niewielka, stwierdził jednak, że ocena dolegliwości naruszenia powinna uwzględniać zarówno subiektywne postrzeganie danej sytuacji przez skarżącego, jak i czynniki, które w danej sprawie są obiektywnie istotne (*what is objectively at stake in a particular case*). Zdaniem Trybunału sprawa miała duże znaczenie dla skarżącego, o czym świadczy fakt, iż kontynuował on postępowanie także wówczas, gdy odmówiono mu udzielenia

⁵² *Sylka przeciwko Polsce*, § 32 i n.

⁵³ *Sylka przeciwko Polsce*, § 35.

⁵⁴ <http://www.hfhrpol.waw.pl/precedens/aktualnosci/skarga-do-komitetu-praw-czlowieka-onz-dot-dopuszczalnych-granic-krytyki-funkcjonariuszy-policji.html> [07.10.2018 r.].

⁵⁵ Wyrok ETPC z 14.3.2013 r. w sprawie *Eon przeciwko Francji*, skarga nr 26118/10.

⁵⁶ Słowa te stały się we Francji popularnym hasłem skandowanym podczas antyprezydenckich demonstracji. Stanowiły aluzję do epizodu, szeroko komentowanego w mediach, kiedy to sam prezydent użył tych słów pod adresem rolnika, który odmówił podania mu ręki.

pomocy prawnej z powodu braku istotnych powodów uzasadniających wniesienie apelacji. Z kolei w odniesieniu do obiektywnego znaczenia sprawy Trybunał zwrócił uwagę na okoliczność, że zyskała ona duże zainteresowanie mediów oraz dotyczyła istotnego zagadnienia prawnego, regularnie dyskutowanego we francuskim parlamencie, a mianowicie zasadności utrzymania w mocy przepisu przewidującego kryminalizację obrazy głowy państwa. Z tego względu Trybunał uznał, że skarga wymaga zbadania co do meritum ze względu na poszanowanie praw człowieka⁵⁷.

Sprawa *Y. przeciwko Łotwie*⁵⁸ dotyczyła zarzutu naruszenia art. 3 Konwencji w związku z nieuzasadnionym użyciem przez policję siły fizycznej wobec skarżącej z powodu odmowy udania się do samochodu funkcjonariuszy w celu sporządzenia notatki w sprawie popełnionego przez nią wykroczenia. Przed Trybunałem pozwany rząd podniósł m.in. zarzut, iż skarżąca nie doznała znaczącego uszczerbku w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. b Konwencji, nie został bowiem osiągnięty próg minimalnej dolegliwości, uzasadniający zbadanie sprawy przez sąd międzynarodowy. Trybunał stwierdził, że stosowanie przesłanki znaczącego uszczerbku nie jest ograniczone do określonych praw gwarantowanych w Konwencji. Trudno jednak wyobrazić sobie sytuację, że skarga dotycząca naruszenia art. 3, która nie może zostać uznana za niedopuszczalną z jakiegokolwiek innego powodu, a która mieściłaby się w zakresie tego artykułu w tym sensie, że został przekroczony próg minimalnej dolegliwości, mogłaby zostać odrzucona w oparciu o przesłankę znacznego uszczerbku⁵⁹.

W sprawie *Bannikov przeciwko Łotwie*⁶⁰, dotyczącej m.in. zgodności tymczasowego aresztowania skarżącego z art. 5 ust. 3 Konwencji, Trybunał wyraził pogląd, że ze względu na znaczenie wolności osobistej w demokratycznym społeczeństwie oraz na to, że tymczasowe aresztowanie skarżącego trwało prawie dwa lata, w niniejszej sprawie „jest praktycznie niemożliwe, aby zasada *de minimis* znalazła zastosowanie” (*the de “minimis criterion” could hardly be applied*)⁶¹. W opinii zgodnej do omawianego wyroku sędzieja Gaetano napisał, że „przechodzi jego pojęcie, że pozwany rząd mógł z kamienną twarzą twierdzić”, iż skarżący nie doznał znaczącego uszczerbku. Sędzia zauważył ponadto, że w sprawie *Ostendorf przeciwko Niemcom*⁶², dotyczącej pozbawienia wolności trwającego cztery godziny, „nikomu nawet nie przyszło do głowy, aby zasugerować, że jest to skarga (typu – A. J.) *de minimis*”. Zdaniem sędziego Gaetano „jest jeszcze dziwniejsze”, że Trybunał poświęcił aż trzy akapity na uzasadnienie odrzucenia zarzutu braku znaczącego uszczerbku, sugerując w ten sposób, że potencjalnie istnieją przypadki, w których zasada *de minimis* mogłaby mieć zastosowanie w odniesieniu do praw gwarantowanych w art. 5 ust. 3 Konwencji. Byłoby jednak problematyczne, gdyby Trybunał zaczął stosować taką argumentację w sposób ogólny

⁵⁷ *Eon przeciwko Francji*, §§ 34–36.

⁵⁸ Wyrok ETPC z 21.10.2014 r. w sprawie *Y przeciwko Łotwie*, skarga nr 61183/08.

⁵⁹ *Y przeciwko Łotwie*, § 44. W przedmiotowej sprawie zarzut naruszenia art. 3 został odrzucony. Trybunał ustalił bowiem, że skarżąca stawiała opór przy zatrzymaniu, co uzasadniało użycie wobec niej siły. Ponadto pogorszenie zdrowia skarżącej spowodowane użyciem siły trwało krócej niż sześć dni, zaś twierdzenie skarżącej, że odniesione obrażenia wywołały u niej inne problemy medyczne, nie zostało potwierdzone materiałami zgromadzonymi w aktach sprawy (§ 55 i n.).

⁶⁰ Wyrok ETPC z 11.6.2013 r. w sprawie *Bannikov przeciwko Łotwie*, skarga nr 19279/03.

⁶¹ *Bannikov przeciwko Łotwie*, § 55.

⁶² Wyrok ETPC z 7.3.2013 r. w sprawie *Ostendorf przeciwko Niemcom*, skarga nr 15598/08.

do wszelkich sytuacji pozbawienia wolności regulowanych w art. 5 ust. 1 Konwencji. Trudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której pozbawienie wolności z naruszeniem art. 5 ust. 1 można by uznać za „nieznaczące” dla skarżącego. „Byłby to smutny dzień dla podstawowych praw człowieka, gdyby w celu zmniejszenia swego obciążenia pracą, Trybunał zaczął stosować art. 35 ust. 3 lit. b w odniesieniu do sytuacji regulowanych w art. 5 ust. 1, zamiast ograniczyć stosowanie wskazanej przesłanki dopuszczalności skargi do naruszeń o charakterze finansowym czy majątkowym, uznanych za błahę (...). Gdyby tak było, wówczas sprawy takie jak skarga sześćdziesięcioletniej Sofiki Vasilevy⁶³, która została zatrzymana niezgodnie z prawem i przebywała całą noc na policji z powodu odmowy ujawnienia swej tożsamości kontrolerowi, gdy została przyłapana na tym, jak jechała autobusem bez ważnego biletu, prawdopodobnie zostałyby zakwalifikowane jako przypadki *de minimis*”⁶⁴.

Przedstawione sprawy pokazują, że przesłanka znaczącego uszczerbku formalnie znajduje zastosowanie w odniesieniu do wszystkich praw i wolności gwarantowanych w Konwencji. Jednakże ze względu na fundamentalne znaczenie wolności osobistej, tożsamości oraz psychofizycznej integralności jednostki w aksjologii demokratycznego społeczeństwa trudno sobie wyobrazić sytuację, w której mogłaby ona mieć zastosowanie w przypadku naruszenia tych dóbr.

Zasadność przesłanki znaczącego uszczerbku w systemie Europejskiej konwencji praw człowieka

Jak wskazano na wstępie niniejszego opracowania, za wprowadzeniem do mechanizmu Konwencji przesłanki znaczącego uszczerbku przemawiało przekonanie, że Trybunał w ten sposób będzie w stanie „oswobodzić się” od wielu drobnych, niepotrzebnych skarg⁶⁵. Wydaje się jednak, że na tle pozostałych przesłanek dopuszczalności skargi praktyczne znaczenie omawianego wymogu będzie niewielkie, zwłaszcza że dotychczasowe orzecznictwo dotyczące jego stosowania nie jest zbyt obszerne. Ilustruje to chociażby fakt, że jeszcze przed wejściem w życie Protokołu Nr 14 około 90% skarg wnoszonych do Trybunału było uznawane za niedopuszczalne w oparciu o inne przesłanki⁶⁶. Warto także zauważyć, że podobna przesłanka nie występuje w innych systemach ochrony praw człowieka przewidujących prawo składania skargi lub zawiadomienia, zaś skargi, w których nie pojawiają się żadne istotne problemy związane z ochroną praw człowieka, odrzucane są na podstawie przesłanki nadużycia prawa do skargi⁶⁷ czy też w oparciu o uznanie skargi za oczywiście bezpodstawną lub błędną⁶⁸.

⁶³ Wyrok ETPC z 25.09.2003 r. w sprawie *Vasileva przeciwko Danii*, skarga nr 52792/99.

⁶⁴ Opinia zbieżna sędziego Gaetano do wyroku w sprawie *Bannikov przeciwko Łotwie*, do której przyłączył się sędzia Ziemele.

⁶⁵ M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji...*, s. 112.

⁶⁶ K. Holy, *Significant Disadvantage...*, s. 31.

⁶⁷ Zob. na przykład art. 3 (Pierwszego) Protokołu fakultatywnego do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych, który stanowi, że Komitet uzna za nienadające się do przyjęcia każde zawiadomienie, jeżeli m.in. uzna je za nadużycie prawa.

⁶⁸ Zob. na przykład art. 47 c Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka, zgodnie z którym Komisja uznaje skargę lub zawiadomienie za niedopuszczalne, „jeżeli oświadczenia skarżącego lub państwa wskazują na

W *Sprawozdaniu wyjaśniającym odnośnie Protokołu Nr 14* wyrażono pogląd, że najważniejszym skutkiem stosowania przesłanki znaczącego uszczerbku najprawdopodobniej będzie umożliwienie w dłuższej perspektywie szybszego załatwiania spraw „niezasługujących na zbadanie” (*unmeritorious*)⁶⁹. Określenie „niezasługujący na zbadanie” implikuje, że mimo iż nie można wykluczyć, że doszło do naruszenia Konwencji, Trybunał postanawia odstąpić od merytorycznego zbadania skargi, ponieważ uszczerbek, jakiego doznał skarżący, nie był znaczący. W związku z tym nasuwa się pytanie, czy Trybunał, stosując tę przesłankę, a więc zanim podejmie rozstrzygnięcie w sprawie dopuszczalności skargi, w gruncie rzeczy nie dokonuje jej badania co do meritum. Nie można wszak ustalić rozmiaru uszczerbku i jego znaczenia dla skarżącego, jeżeli, przynajmniej ogólnie, nie zbada się stanu faktycznego sprawy, postępowania władz krajowych, przepisów prawa krajowego czy wreszcie charakteru i rozmiaru szkody, jakiej doznał skarżący. Nie jest też wykluczone, że już na tym etapie Trybunał stosuje zasadę proporcjonalności, a jak ilustruje orzeczenie w sprawie *Siemaszko i Olszyński przeciwko Polsce*, niekiedy się zdarza, że Trybunał bada stopień uszczerbku, a więc warunek dopuszczalności skargi, na etapie jej merytorycznej analizy, co z metodologicznego punktu widzenia jest zupełnie niezrozumiałe. Jak słusznie zauważył A. Morawa, ustalenie, czy skarga jest „wystarczająco błaha”, aby mogła zostać uznana za niedopuszczalną w oparciu o przesłankę znaczącego uszczerbku, wymaga podobnego zaangażowania Trybunału w przeprowadzenie jej merytorycznej analizy, co pełne badanie skargi powtarzalnej, charakteryzującej się niewielkim stopniem skomplikowania. Z tego powodu jest wątpliwe, że wprowadzenie jej do systemu Konwencji w sposób istotny przyczyni się do zmniejszenia obciążenia pracą Trybunału⁷⁰.

Kolejna wątpliwość dotycząca zasadności wprowadzenia do Konwencji przesłanki znaczącego uszczerbku łączy się z jej oddziaływaniem na prawo jednostki do wnoszenia skarg do Trybunału. Już na etapie prac nad Protokołem Nr 14 grupa ekspertów Trybunału wyraziła pogląd, że mimo iż w oparciu o przesłankę znaczącego uszczerbku odrzucanych będzie jedynie około 5% skarg, włączenie jej do tekstu Konwencji byłoby doniosłą decyzją o charakterze politycznym. Nie można wszak zaprzeczyć, że jej skutkiem byłoby wprowadzenie pewnych ograniczeń prawa dostępu do Trybunału⁷¹. Jest to o tyle istotne, że prawo wnoszenia skargi do Trybunału stanowi podstawę jego legitymizacji, a istnienie tego prawa było wykorzystywane jako jeden z argumentów uzasadniających podejmowanie przez Trybunał szerokiej wykładni praw człowieka, mającej na celu rozwijanie europejskich standardów ich ochrony⁷².

W związku z tym w doktrynie podnosi się zarzut, że badanie przez Trybunał wielkości doznanego uszczerbku i uzależnienie od tego dopuszczalności skargi pozost-

to, że skarga lub zawiadomienie jest oczywiście bezpodstawna lub oczywiście błędna”.

⁶⁹ *Explanatory Report to Protocol 14, Agreement of Madrid* (12 May 2009), § 79, <http://conventions.coe.int/treaty/EN/Reports/html/194.htm> [30.1.2019 r.].

⁷⁰ A. Morawa, *The European Court...*, s. 11.

⁷¹ Reflection Group on the Reinforcement of the Human Rights Protection Mechanism (CDDH-GDR), *Impact Assessments of Some of the Reform Proposals under Consideration, document prepared by a study group of the Registry*, Strasbourg, 12 March 2003.

⁷² N. Vogiatzis, *The admissibility criterion under Article 35(3)(b) ECHR: A 'significant disadvantage' to human rights protection*, “International and Comparative Law Quarterly” 2016, January, vol. 65, s. 196.

je w sprzeczności z istotą praw człowieka oraz istotą systemu ich ochrony. Prawa człowieka mają bowiem charakter przyrodzony i z tego względu powinny podlegać bezwarunkowej ochronie⁷³, zaś poprzez ustanowienie przesłanki znaczącego uszczerbku ochrona ta uległa osłabieniu. Z jednej strony przywołany autor zauważa ogólną zasadę występującą we współczesnych porządkach prawnych, zgodnie z którą przekazywanie sprawy do rozpoznania przez sądy coraz wyższej instancji wiąże się z coraz bardziej restrykcyjnymi ograniczeniami dostępu do organów wymiaru sprawiedliwości i jako przykład jej zastosowania na gruncie Konwencji podaje brak prawa do ustnej rozprawy przed Trybunałem. Z drugiej jednak strony konkluduje, że ustanowienie przesłanki znaczącego uszczerbku trudno pogodzić z prawem jednostki do wnoszenia skargi do Trybunału, które wszak znalazło potwierdzenie i rozwinięcie w orzecznictwie tego organu, chociażby w sprawach dotyczących utrudniania przez władze krajowe składania skarg indywidualnych czy też w przyjętym przez Trybunał szerokim rozumieniem pojęcia „ofiary” naruszenia⁷⁴. Podobny pogląd reprezentuje także K. Holy, która twierdzi, że wraz z wprowadzeniem przesłanki znaczącego uszczerbku „nie istnieje już pełne prawo do międzynarodowego środka prawnego przysługujące każdej ofierze naruszenia praw człowieka”⁷⁵. Zdaniem autorki, biorąc pod uwagę, że prawo do skargi stanowi fundament europejskiego systemu ochrony praw człowieka, przyznanie temu organowi kompetencji dokonywania oceny znaczenia (dolegliwości) naruszenia praw na etapie badania dopuszczalności skargi może wydawać się „zaskakujące”⁷⁶.

Powyższe stanowisko trudno jednak zaakceptować. Jak bowiem trafnie zauważył sędzia J. Borrego Borrego w zdaniu odrębnym do orzeczenia *Debono przeciwko Malcie*⁷⁷: „Praw człowieka nie można wprawdzie sprowadzać jedynie do liczb opartych na analizie kosztów i korzyści, to jednak w mojej opinii nie można stracić z oczu faktu, że ochrona praw człowieka i obywatela wymaga pieniędzy, czyli dobra, które niewątpliwie występuje w ograniczonej ilości. Jeżeli pragniemy w dalszym ciągu chronić te prawa, to, jak sądzę, musimy poświęcić więcej uwagi kwestiom rzeczywiście istotnym dla ludzi i obywateli”⁷⁸. Podobny pogląd wyrazili także czterej sędziowie w zdaniu odrębnym do orzeczenia w sprawie *Micallef przeciwko Malcie*⁷⁹ dotyczącej zgodności tymczasowego zakazu suszenia prania na podwórku sąsiada z prawem do rzetelnego procesu: „Dysproporcja pomiędzy banalnym charakterem stanu faktycznego a szerokim użyciem, czy raczej nadużyciem postępowania sądowego stanowi afront dla zdrowego rozsądku, zwłaszcza że w kilku państwach-stronach Konwencji poważne naruszenia praw człowieka nadal się utrzymują. Czy naprawdę rolą Trybunału jest rozpoznawanie spraw takich jak ta?”⁸⁰. Prawo do skargi, choć niewątpliwie stanowi

⁷³ P. Pęcherczyk, *W kierunku zwiększenia mechanizmu kontrolnego Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – aspekty teoretyczne i orzecznicze*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2015, s. 79.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ K. Holy, *Significant Disadvantage...*, s. 32.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ Wyrok ETPC z 7.2.2006 r. w sprawie *Debono przeciwko Malcie*, skarga nr 34539/02.

⁷⁸ Zdanie odrębne sędziego J. Borrego Borrego do wyroku *Debono przeciwko Malcie*.

⁷⁹ Wyrok Wielkiej Izby z 15.10.2009 r. w sprawie *Micallef przeciwko Malcie*, skarga nr 17056/06.

⁸⁰ Wspólne zdanie odrębne sędziów Costa, Jungwiert, Kovler i Fura do wyroku w sprawie *Micallef przeciwko Malcie*, § 29.

podstawę legitymacji Trybunału, a nawet jego *raison d'être*, z pewnością nie może być nadużywane ani trywializowane.

Uwagi końcowe

Dotychczasowe orzecznictwo Trybunału dotyczące stosowania przesłanki znaczącego uszczerbku nie jest zbyt obszerne, aczkolwiek Trybunał zdołał w nim wypracować podstawowe kierunki jej wykładni. Stosowanie omawianej przesłanki wydaje się jasne w sprawach, przedmiotem których jest interes majątkowy skarżącego. Pewne wątpliwości interpretacyjne mogą natomiast pojawić się przy stosowaniu jej w sprawach dotyczących uszczerbku niemajątkowego, którego rozmiar trudno jest jednoznacznie oszacować, jak chociażby w sprawach dotyczących naruszenia wolności osobistej, prywatności czy wolności religii. W tego rodzaju sprawach oprócz kryteriów mierzalnych, zwłaszcza okresu naruszenia, Trybunał będzie brał pod uwagę względną wartość przypisywaną danemu dobru prawnemu w demokratycznym społeczeństwie. Zważywszy że standardy oraz oczekiwania społeczne w zakresie ochrony praw człowieka są coraz większe, można przypuszczać, że, poza przypadkami naruszeń jednorazowych o ewidentnie trywialnym charakterze, zastosowanie przesłanki znaczącego uszczerbku w odniesieniu do interesów niemajątkowych w praktyce nie będzie miało miejsca.

Ponadto przyjęcie przez Komitet Ministrów Protokołu dodatkowego Nr 14, a w nim przesłanki znaczącego uszczerbku, można interpretować jako pewne „ideologiczne przesunięcie” w kierunku wizji Trybunału jako organu, którego celem jest nie tyle rozstrzyganie każdej skargi indywidualnej, lecz przede wszystkim rozwijanie ogólnoeuropejskich standardów ochrony praw człowieka. W związku z tym rodzi się pytanie, czy zatem „nie należy podnieść negatywnej semi-dyskrecjonalności Trybunału w kwestii odrzucania skarg o minimalnej doniosłości do rangi pozytywnej uznaniowości w doborze skarg, które znajdują się w centrum europejskiej ochrony praw człowieka”⁸¹. Z perspektywy jednostki niewątpliwie o wiele istotniejsze jest uzyskanie skutecznej ochrony w przypadku, gdy stała się ona ofiarą naruszenia prawa i wolności gwarantowanych w Konwencji, niż ogólny wkład wniesionej przez nią skargi do rozwoju standardów ochrony praw człowieka. Poza tym błędem byłoby rozpatrywanie „konstytucyjnej” funkcji Trybunału polegającej na kształtowaniu standardów praw człowieka w Europie w oderwaniu od jego roli ostatecznego gwaranta tych praw każdej jednostce, wszak nawet sprawa o błahym charakterze może dać Trybunałowi asumpt do rozstrzygnięcia istotnej kwestii zasad, mającej znaczenie z punktu widzenia zarówno interesu jednostki, jak i interesu całego społeczeństwa.

⁸¹ A. Morawa, *The European Court...*, s. 18.

BIBLIOGRAFIA

- Buyse A., *Significantly insignificant? The Life in the Margins of the Admissibility Criterion in Article 35 § 3 (b) ECHR*, April 2013, <https://ssrn.com/abstract=2244283>, [07.09.2019 r.].
- Council of Europe, *Overview of the Court's case-law in 2016*, Oisterwijk 2017, <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis/overview>, [07.09.2019 r.].
- European Court of Human Rights, *Practical Guide on Admissibility Criteria*, b.m.w. 2018, https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf, [07.09.2019 r.].
- Explanatory Report to Protocol 14, Agreement of Madrid (12 May 2009)*, <http://conventions.coe.int/treaty/EN/Reports/html/194.htm>, [07.09.2019 r.].
- Holy K., "Significant Disadvantage" Suffered by the Applicant As the New Admissibility Criterion in the Proceedings Before the European Court of Human Rights – Necessary Development or too Far-reaching Restriction on the Access to Court, „Silesian Journal of Legal Studies”, vol. 4, 2012.
- Kwapisz D., *Pojęcie znaczącego uszczerbku jako nowej przesłanki wniesienia skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2012, nr 3.
- Metin Y., "De Minimis non Curat" in the European Court of Human Rights Practice: New Admissibility Criterion of Protocol No. 14, "Human Rights" 2012, December, Volume II, Issue 2.
- Morawa A., *The European Court of Human Rights' Rejection of Petitions where the Applicant Has Not Suffered a Significant Disadvantage: A Discussion of Desirable and Undesirable Efforts to Safeguard the Operability of the Court*, "Transnational Legal Issues" 2012, December, vol. 1, issue 1.
- M.A. Nowicki M.A., *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2017.
- Pazura A., *Uwagi na temat przesłanek skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, Nr 3 (19).
- Pęcherczyk P., *W kierunku zwiększenia mechanizmu kontrolnego Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – aspekty teoretyczne i orzecznicze*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2015.
- Rainey B., Wicks E., Ovey C., *Jacobs, White and Ovey. The European Convention on Human Rights*, Oxford 2017, 7. wydanie.
- Reflection Group on the Reinforcement of the Human Rights Protection Mechanism (CDDH-GDR), *Impact Assessments of Some of the Reform Proposals under Consideration, document prepared by a study group of the Registry, Strasbourg*, 12 March 2003.
- Vogiatzis N., *The admissibility criterion under Article 35(3)(b) ECHR: A 'significant disadvantage' to human rights protection*, "International and Comparative Law Quarterly" 2016, January, vol. 65.

Orzecznictwo

- Decyzja ETPC z 1.7.2010 r. w sprawie *Korolev przeciwko Rosji*, skarga nr 25551/05.
- Decyzja ETPC z 13.3.2012 r. w sprawie *Shefer przeciwko Rosji*, skarga nr 45175/04.
- Decyzja ETPC z 14.12.2010 r. w sprawie *Holub przeciwko Republice Czeskiej*, skarga nr 24880/05.
- Decyzja ETPC z 14.6.2011 r. w sprawie *Burov przeciwko Moldawii*, skarga nr 38875/03.
- Decyzja ETPC z 17.1.2012 r. w sprawie *Fernandez przeciwko Francji*, skarga nr 65421/10.

- Decyzja ETPC z 19.10.2010 r. w sprawie *Rinck przeciwko Francji*, skarga nr 18774/09.
- Decyzja ETPC z 22.1.2011 r. w sprawie *Gaftoniuc przeciwko Rumunii*, skarga nr 30934/05.
- Decyzja ETPC z 3.4.2012 r. w sprawie *Liga Portuguesa de Futebol Profissional przeciwko Portugalii*, skarga nr 49639/09.
- Decyzja ETPC z 3.6.2014 r. w sprawie *Sylka przeciwko Polsce*, skarga nr 19219/07.
- Decyzja ETPC z 30.8.2011 r. w sprawie *Giusti przeciwko Włochom*, skarga nr 13175/03.
- Decyzja ETPC z 4.10.2011 r. w sprawie *Jancev przeciwko Bylej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii*, skarga nr 18716/09.
- Decyzja ETPC z 5.3.2013 r. w sprawie *Galović przeciwko Chorwacji*, skarga nr 54388/09.
- Decyzja ETPC z 8.2.2011 r. w sprawie *Bratři Zátkové A.S. przeciwko Republice Czeskiej*, skarga nr 20862/06.
- Decyzja ETPC z 9.10.2012 r. w sprawie *Zwinkels przeciwko Holandii*, skarga nr 16593/10.
- Decyzja ETPC z 9.5.2016 r. w sprawie *Mura przeciwko Polsce*, skarga nr 42442/08.
- Wyrok ETPC z 10.11.2016 r. w sprawie *Kiril Zlatkov Nikolov przeciwko Francji*, skargi nr 70474/11 oraz 68038/12.
- Wyrok ETPC z 11.6.2013 r. w sprawie *Bannikov przeciwko Łotwie*, skarga nr 19279/03.
- Wyrok ETPC z 13.9.2016 r. w sprawie *Siemaszko i Olszyński przeciwko Polsce*, skargi nr 60975/08 i 35410/09.
- Wyrok ETPC z 14.3.2013 r. w sprawie *Eon przeciwko Francji*, skarga nr 26118/10.
- Wyrok ETPC z 16.10.2012 r. w sprawie *Piętka przeciwko Polsce*, skarga nr 34216/07.
- Wyrok ETPC z 17.12.2013 r. w sprawie *Vartic przeciwko Rumunii*, skarga nr 14150/08.
- Wyrok ETPC z 21.06.2011 r. w sprawie *Giuran przeciwko Rumunii*, skarga nr 24360/04.
- Wyrok ETPC z 21.10.2014 r. w sprawie *Y przeciwko Łotwie*, skarga nr 61183/08.
- Wyrok ETPC z 25.09.2003 r. w sprawie *Vasileva przeciwko Danii*, skarga nr 52792/99.
- Wyrok ETPC z 7.2.2006 r. w sprawie *Debono przeciwko Malcie*, skarga nr 34539/02.
- Wyrok ETPC z 7.3.2013 r. w sprawie *Ostendorf przeciwko Niemcom*, skarga nr 15598/08.
- Wyrok ETPC z 9.6.2011 r. w sprawie *Luchaninova przeciwko Ukrainie*, skarga nr 16347/02.
- Wyrok Wielkiej Izby z 15.10.2009 r. w sprawie *Micallef przeciwko Malcie*, skarga nr 17056/06.

Streszczenie: Wymóg znaczącego uszczerbku jako przesłanka dopuszczalności skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oznacza, że naruszenie prawa, choć rzeczywiste z prawnego punktu widzenia, powinno być na tyle poważne, by uzasadnić rozpatrzenie skargi przez Trybunał. Ocena minimalnej dolegliwości uszczerbku jest względna i zależy od wszystkich okoliczności sprawy. Badając omawianą przesłankę, Trybunał kieruje się przede wszystkim kryteriami obiektywnymi, choć bierze także pod uwagę subiektywną perspektywę skarżącego. Ponadto Trybunał uwzględnia charakter naruszonego prawa oraz wpływ jego naruszenia na osobistą sytuację skarżącego. Ze względu na ocenny charakter omawianej przesłanki Trybunałowi przysługuje znaczny margines swobody, co może rodzić wątpliwości dotyczące zagwarantowania prawa jednostki do wnoszenia skarg

Summary: The requirement of a “significant disadvantage” as admissibility criterion in the proceedings before the European Court of Human Rights means that a breach of a right, even if real from the legal perspective, should be serious enough to justify the examination of the case by the Court. The assessment of the minimal disadvantage suffered by the applicant is relative and depends on all circumstances of the case. When examining the criterion in question, the Court first of all applies objective considerations, although it also takes into account subjective perception of the applicant. Furthermore, the Court considers the nature of the right at stake and the impact of its violation on the individual situation of the applicant. Given the flexible and imprecise nature

of the discussed criterion, the Court enjoys a wide margin of appreciation, which in turn may raise some doubts concerning the safeguards of the individual right to lodge an application with the Court.

Słowa kluczowe: znaczący uszczerbek, dopuszczalność skargi do ETPC, margines swobody.

Keywords: significant disadvantage, admissibility of a case before the ECHR, margin of appreciation.